

## Actiegroep "Wij vertrouwen stemcomputers niet" Over noodzaak, 'beetje overdreven' en 'harde aanpak Groenendaal'

In Noordwijkerhout op het NVVB-congres wordt ook gesproken over de eisen die aan het toekomstig verkiezingsproces gesteld moeten en zullen gaan worden. Een programmaonderdeel dat natuurlijk alles te maken heeft met de grote commotie die sinds de zomer van vorig jaar is ontstaan over de beveiliging, de betrouwbaarheid en de controleerbaarheid van stemcomputers of stemmachines.

Het was "Wij vertrouwen stemcomputers niet" die de kat de bel aanbond. Met Rop Gonggrijp, ooit hacker en ook de oprichter van Xs4all, als drijvende kracht werden vraagtekens geplaatst bij regelgeving en techniek. Ook kwam de actiegroep erachter dat in Amsterdam het stemmen met stemcomputers helemaal niet goedkoper was dan met het rode potlood. Een uitzending van *EénVandaag* waarin getoond werd hoe het met de opslag en beveiliging van stemmachines gesteld was en hoe eenvoudig het was om de uitslag te manipuleren, bracht de discussie in een stroomversnelling. De politiek dook er bovenop, kamervragen, spoeddebatten, maatregelen van een ministerie dat in een keer wakker werd; de rest is historie...

Al spoedig werd duidelijk dat de huidige generatie stemmachines van Nedap en de NewVote van SDU hun langste tijd gehad hadden. Alles zou anders worden, onderkende ook direct de voorzitter van de NVVB, Cees Meesters.

Het zou natuurlijk prachtig zijn geweest als op het congres de hoofdrolspelers (Rop Gonggrijp, Jan Groenendaal en Sam van Oostrum namens SDU) het debat met elkaar waren aangegaan, maar dat bleek om allerlei redenen niet mogelijk of haalbaar. En met alle respect voor de sprekers die nu zullen optreden waaronder de oud NVVB-voorzitter Tony Nijenkamp (ook jaren lid

van de Kiesraad), is dat jammer.

Daarom heeft de redactie het plan opgevat om, ter voorbereiding op de discussie op het congres, enkele vragen die bij veel medewerkers Burgerzaken leven, voor te leggen aan de actiegroep.

Door de vasthoudendheid van de actiegroep zijn gemeenten de afgelopen maanden met veel problemen en extra werk geconfronteerd op een werkterrein dat Burgerzaken toch eigenlijk al jaren prima voor elkaar leek te hebben. En dat is natuurlijk ook zo... En overigens alle organisatorische en logistieke problemen zijn door de inzet van medewerkers Burgerzaken soepel opgelost. De laatste twee verkiezingen zijn ook weer zo goed als vlekkeloos verlopen. Maar, zacht uitgedrukt, echt blij waren de meeste Burgerzakers niet met de activiteiten van Rop Gonggrijp en zijn mensen. Sterker: velen waren goed kwaad en vonden (en vinden) alle commotie een beetje, tot zelfs flink, overdreven.

### ANTWOORDEN OP DRIE PRANGENDE VRAGEN...

Maurice Wessling, samen met Rop Gonggrijp een van de initiatiefnemers van "Wij vertrouwen stemcomputers niet", heeft (per e-mail en na telefonisch overleg; heel efficiënt allemaal) een paar vragen beantwoord. Zie verder, we hebben het al eerder hier aangegeven, de goed gedocumenteerde, meest complete site [wijvertrouwenstemcomputersniet.nl](http://wijvertrouwenstemcomputersniet.nl) (az)

### Was het echt nodig om het probleem op deze wijze aan te pakken?

"Absoluut. In het verleden zijn er wel vaker signalen geweest dat er iets mis zou kunnen zijn met de stemcomputers. Die signalen zijn vrijwel niet opgepikt door de overheid of hebben in elk geval niet geleid tot aanpassingen in het beleid. Denk bijvoorbeeld aan de Ierse kwestie. Dat land kocht in 2004 ongeveer 7500 Nedap stemcomputers en besloot deze niet in te zetten bij verkiezingen nadat twijfels waren gerezen over gebrekkige beveiliging. De voor de hand liggende vraag was natuurlijk waarom Nederland op apparaten stemt die de Ieren niet veilig genoeg achten. Hierover zijn vragen gesteld in de Tweede Kamer en de minister stuurde de Kamerleden met een kluitje in het riet. Het onderwerp zat muurvast. Bovendien is het in wezen een discussie over technologie, iets waar de meeste politici en ambtenaren slecht thuis in zijn. Enfin, iedereen kan het nalezen in het heldere rapport van de *Commissie besluitvorming stemmachines* van Loek Hermans.

De enige manier om de discussie over stemcomputers vlot te trekken was door daadwerkelijk aan te tonen dat er iets mis is. Het lenen en later de aanschaf van twee Nedap-stemcomputers was de enige optie. In wezen was het een journalistieke aanpak en geen traditionele campagne van een actiegroep. We hebben vanaf het begin gezegd dat het vertrouwen in de stemcomputers op niets gebaseerd was. Het rapport van de *Commissie besluitvorming stemmachines* komt nu tot vergelijkbare conclusies. Soms heeft een dossier een schop nodig."

### Was de aandacht voor de af luisterbaarheid niet overdreven?

"Dat de aandacht zich ineens daar op richtte, heeft ons ook verbaasd. In ons oorspronkelijke rapport (*Nedap/Groenendaal ES3B voting computer, a security analysis*) van oktober 2006 komt het af luisteren zijdelings ter sprake. We ontdekten het probleem min of meer toevallig en het was ook nooit ons belangrijkste punt van kritiek. Want dat was het gebrek aan controleerbaarheid, zowel van het apparaat als de uitslag.



U heeft gestemd

of niet?



De echte reden dat af luisterbaarheid zo belangrijk werd, is gelegen in onze brakke Kieswet. Je zou verwachten dat in een Kieswet criteria staan waar een verkiezing aan moet voldoen op het gebied van controleerbaarheid en transparantie. Maar de Nederlandse Kieswet is uitsluitend een spoorboekje. Op een punt na dan; *het stemgeheim*. Dat blijkt een van de weinige eisen te zijn die de wetgever aan verkiezingen stelt. Bovendien wordt het stemgeheim ook nog eens genoemd in de Grondwet. En dus was de af luisterbaarheid vooral de juridische Achillespees van de stemcomputer.

We hadden daar gemengde gevoelens bij. We wilden liever ons verhaal vertellen over betrouwbaarheid, controleerbaarheid en transparantie, dat vonden wij belangrijker. Maar daar lees je niks over in de Kieswet."

#### Waarom hebben jullie je pijlen zo hard op Groenendaal gericht?

Wat erg opvalt in de discussie rondom stemcomputers is de afwezigheid van een heleboel betrokkenen. Nedap, TNO en vooral de gemeenten hebben zich grotendeels buiten het (openbare) debat gehouden. Dat maakt het voor ons moeilijk of zelfs onmogelijk met die partijen in discussie te gaan. BZK heeft die ruimte natuurlijk maximaal opgevuld. Van de gemeenten begrijp ik het ook wel een beetje, want die hadden en hebben natuurlijk een heel eendimensionale kijk op de stemcomputer. Die kijk is samen te vatten onder het motto 'als het voor de medewerkers van de gemeente maar makkelijk is, de rest is bijzaak'.

Groenendaal is wél op het podium geklommen. Dat moet je hem nageven. Hij is rondom stemcomputers de centrale man. Hij gelooft in zijn product en valt critici aan. Prima.

Maar dan is het ook niet zo raar dat wij ons ook op hem richten. Dat hij in het verleden heel onverstandige e-mails aan BZK heeft gestuurd, kan hij alleen zichzelf aanrekenen. Of dat hij in 1998 brieven heeft geschreven aan de vier grote partijen of ze zo vriendelijk wilden zijn om niet meer dan 30 kandidaten op de lijst te zetten in verband met de maximale capaciteit van de Nedap stemcomputer. Onbegrijpelijk dat een commerciële partij zo'n positie kan verwerven. Dat Groenendaal voor de gemeenten een 'gewaardeerde ketenpartner' is, daar hoeft de kiezer geen boodschap aan te hebben. Maar wanneer de directeur van een monopolist tegen de minister zegt: 'koop mijn bedrijf of anders trek ik mij terug uit de verkiezingen', dan is dat iets wat niet onopgemerkt voorbij dient te gaan. Vandaar. In het rapport van Loek Hermans wordt de relatie van Groenendaal met Kiesraad en ministerie mooi uit de doeken gedaan." (maurice wessling)

## Uit de Media

### Stammenstrijd!

Ongetwijfeld herinnert u zich nog de aanzet tot een discussie in uw vakblad vorig jaar over de relatie tussen de GBA en de Burgerlijke Stand. Ene Geert Knippelbrij kondigde in B&R 2006, nr. 1 'de langzame, maar zekere aanstaande dood van de Burgerlijke Stand' aan. De wens was de overduidelijke vader van de gedachte en het was uiteindelijk vooral de discussie die snel doodbloedde.

Maar toch... Dit jaar op het Congres Burgerzaken is voorzien in een parallelsessie Burgerlijke Stand, de relatie met basisregistraties en dienstverlening'. In het congresprogramma staat te lezen dat 'veranderen een belangrijk thema voor Burgerzaken blijft (...) ook het digitaliseren van de Burgerlijke Stand en het samengaan met de Basisregistratie Personen is al jaren onderwerp van gesprek. Oplossingsgericht denken om te komen tot aanpassingen in de processen Burgerlijke Stand en de Basisregistratie Personen, waarbij de burger centraal staat, draagt bij tot het realiseren van een betere dienstverlening'. Over de weg om tot zo'n samengaan te komen wordt in de parallelsessie onder meer gediscussieerd met leden van de KafkaBrigade (zie p. 122 e.v. van dit blad).

Ter voorbereiding op de discussie op het congres (en anders trouwens ook!) moet u beslist het artikel van Peter Mom *Stammenstrijd aan de Schedeldoekshaven* lezen.

Dit artikel staat in een relatief jong blad *Digitaal Bestuur* (jaargang 2, nr. 3, april 2007). Het artikel heeft zijn weg naar bestuurs- en commissieleden binnen de NVVB al gevonden en is daar, soms met rode oortjes, maar meestal met instemmend geknik, goed gelezen. Aan de hand van een heel praktisch en herkenbaar voorbeeld (ga eens scheiden en dan weer hertrouwen, dan weet je wat er allemaal aan papierwerk geregeld moet worden...) wordt 'de gedateerde dienstverleningspraktijk' van gemeenten op dit punt te kijk gezet. Gelukkig lijken er oplossingen aan de horizon te gloren. Dat schijnt alles te maken te hebben met personele wisselingen bij met name Justitie. Peter Mom schrijft dat 'de GBA eerder voor Justitiemensen op cruciale posten abjecte nieuwlichterij was, die vooral niet al te serieus moest worden genomen. Inmiddels trekken er mensen aan de touwtjes die wel bereid zijn vanuit dienstverleningsperspectief naar de administratieve wereld te kijken'.

Wij zijn benieuwd of de NVVB na een mooie discussie op het congres (en na een aanloopje van ruim een jaar) ook in haar geheel over de eigen schaduw van haar verleden kan springen! (az)

*Bladen die betrokkenen bij Burgerzaken niet ongelezen mogen laten onder meer vanwege de meer generale ICT-invalshoek (niet onbelangrijk in tijden van brede digitale frontoffice, klantcontactcentra, en midoffices e.d.):*

- OVERHEID INNOVATIEF verschijnt 6 keer per jaar; uitgave van Kluwer; site [overheidinnovatief.nl](http://overheidinnovatief.nl)
- Computable Overheid, magazine voor de digitale overheid; een uitgave van VNU Media; site [computable.nl/overheid](http://computable.nl/overheid)
- Automatisering Gids verschijnt wekelijks; uitgave van Sdu Uitgevers; site [automatiseringgids.sdu.nl](http://automatiseringgids.sdu.nl)
- Digitaal Bestuur, kwartaalblad en nieuwsbrief; uitgave van Nieuw Domein Uitgevers; site [digitaalbestuur.nl](http://digitaalbestuur.nl)